

ŞARKİ RUMELİ

1774 Küçük Kaynarca Anlaşması ile Ortodoks tebeanın himaye hakkını Rusya aldı ve Rum İsyanına sebep oldu. **1828-1829** Osmanlı Rus Harbi sırasında Bulgar milletini tanıma imkânı buldu¹ ve hatta bulgaristanda yayınladığı ilanlarla onlardan Rus askerine yardımcısı olmasını istemiştir.² Bağımsız Bir Bulgaristan prensliği kurulması için kumandanlar ve bulgar milleti temsilcileri ile bir araya geldiler. Ancak **1829 Edirne Anlaşmasında** hiç gündeme gelmemiştir.³

Edirne antlaşmasında konunun açılmaması, Bulgarları gücendirmiş ve mamarçef idaresinde bazı köylüler isyana başladılar. Bu isyan General Dibiç'in gönderdiği 200 kişilik Kazak Birliği tarafından bastırılmıştır.⁴

Bulgarlar **1835** senesinde Tırnovada isyan isyan etmek istemişlersede bulgar çorbacıların isyan planı ihbar edilmesinden dolayı olamamıştır.⁵

Bulgarların önemli olan ilk isyan girişimi **1842** Niş isyanıdır. **1839** tazminat Fermanının alehine olarak kendilerinden fazla vergi alındığı için, Bulgarların zengin Hıristiyanları bulgar ahaliyi tahrik ederek 1500 köylü vergilerini ödemeyeceklerini bildirdiler. Bunun üzerine Niş valisi Sabri Paşa İsyan çıkaran 9 köylü çorbacıyı tutuklamıştı.⁶ Tutuklanmaları neden gösteren asiler Milyo adlı biri idaresinde her tarafı yaktılar, Müslümanları katlediler ve bulgar ahaliyi isyana katılmaya zorladılar.⁷ Bunun üzerine emrinde 50 nefer bulunan Niş valisi yardım istemiş ama hiç bir taftan yardım alamamıştır. Bunun üzerine başıbozuk (yedek-ahaliden)asker toplamış. Bu toplanan 1 500 askerle **25 Nisan 1841** senesinde isyanı bastırmıştır. Fakat bu başıbozuklar bazı yağma ve talan gibi üzücü hadiselerle karıştılar. Bunun üzerine Niş valisi Sabri Paşa görevden alındı. Bazı suçlularla birlikte İstanbul'a getirtildi.⁸ Osmanlı devletinin aldığı önlemlerle daha sonra nişte başıbozukların yaptıkları hasar karşılanmış, Köylülere de 150.000 Kuruş dağıtılmıştır.⁹ Niş isyanı'nın bastırılmasından sonra başka bir Bulgar isyanı **1849 Nisanında** Vidin'e bağlı Boynica kasabasında oldu.¹⁰

Vidin Valisi Vasıf Paşa zamanında asker sevk etmesi ile isyanı bastırmı. Asilerden bir kısmı isyandan vazgeçerken bir kısmında Sırbistana sığınmışlardır. Ancak sırp prensi Aleksandr Karayorgeviç bu asileri iade etmiştir. Bundan sonra Vidin Bulgarları **13 Mayıs 1850** de daha büyük bir isyan hareketini başlattılar. Bulundukları yerleşedeki subaşı ve zabıstleri öldürdüler, Müslüman ahaliyi katlettiler.¹¹

Durumu haber alan İstanbul durumu 'suhuletle' halledilmesini istemiştir. Asker sayısı yeterli olmayınca Vidindeki ağalar, başıbozuk askerlerden faydalandılar. Bu durumda valiye kabul ettirip. Vidin eşraflarından Ali Ağa idaresinde **18 Haziran 1850** tarihinde harekete başladılar 3000 kadar asiye ile yapılan Müsadem neticesinde isyan bastırıldı. Bu durumdan ötürü vidin valisi vasıf paşa azledilirken müşir Ömer paşa'nın girişimleri ile sırbistana sığınan asilşer köylerine dönmek mecburiyetinde kaldılar.

Diğer taraftan rusya Kırım harbini başlattınca karşısında Osmanlı devletinden başka İngiltere, Fransa ve Piyomente'yi bulmuş neticede **1856 Paris Anlaşmasını** imazalamak zorunda kalmıştı.

Bulgarlar **1862 ile 1868** tarihleri arasında dokuz defa isyanan girişmişlerdir. Bu girişimleri Tuna Valisi Mityhat paşa tarafından zamanında alınan önlemler sonucuda etkisiz kalmışlardır. Mitat paşanın bölgeden ayrılmasıyla komitacı çeteler tekrar hareketlendiler. Yergöğü de 130 kadarkomita üyesi **18. Temmuz 1868** de isyana başladılar. Yardım isteyen Tuna Valisi Sabri paşaya cevapla İstanbul'dan Mithat

¹ *Avrupalılar dahi, yakın zamanlara kadar Balkanları, Türklerin ve Rumların yaşadıkları bir saha olarak tanımışlardır. Bk. İlber Ortaylı, Aynı eser, s.53*

² *BA; HH, Nr 42606-B*

³ *Mahir AYDIN; Şarkî Rumeli Vilayeti; Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1989*

⁴ *Mahir AYDIN: Age.*

⁵ *Pars Tuğlacı, s.61*

⁶ *Halil İnancık 'tanzimat'ın Uygulanması ve Sosyal Terpkiler" Beletelen, XXVIII/112 (1964), 29 Ahmet*

⁷ *Lütfi, Tarih", İstanbul 1306,113;Ahmet hamdi s. 82; Halil inanmcık A.g.e, s29*

⁸ *Lütfi, Tarih", A:g.e, İstanbul 1306,119;Ahmet hamdi A.g.e, s. 83*

⁹ *Halil inanmcık A.g. makale, s:645*

¹⁰ *Lütfi, Tarih", A.g.e, IX s.41;*

¹¹ *Mahir AYDIN: Age.*

başa isyanı bastırmak ile görevlendirilip gönderildi. **31 Temmuzda 1868** tarihinde Bozluca Balkanı'nda olan çatışmada isyancıların tamamına yakını etkisiz hale geldi, çok az bir kısmı kaçtı.¹²

İlk olarak Rusya Hersek isyanını başlattı. **1875 Haziran'**nda basit bir vergi hadisesi ile çıkan isyanı¹³ Rusya himaye etmesi, Osmanlının tavizkar tutumu olayları büyüttü¹⁴. Bu isyan devam ederken Bulgar komitacılar **16-21 Eylül 1875** tarihinde "*Zagralar Vak'ası*" olarak bilinen isyanı başlattılar.¹⁵

Zagralar Vakası'ndan sonra, **1875 Kasım'**nda Yergöğü'nde bir toplantı yapan Bulgar komitacılar durumu değerlendirdiler ve **24 Nisan 1876** tarihinde yeni bir isyan başlatmaya karar verdiler. **24 Nisan 1876** tarihinde Mačka Balkanında toplanan isyancılar isyanı **12 Mayıs** ertelediler. Fakat toplanmaya katılan Nenko Stoyanof adlı Bulgar Tatarpazarcığı'ndaki Hükümet memurlarına ihbar etti. Bu ihbar üzerine hümet askerleri Avratalan ve otlukköy'e gönderildi. Avratalanda çatışma çıktı ve isyan **2 Mayıs 1876** da başladı.¹⁶ Kısa zamanda isyan büyümüştür. Bab-ı ali sorunun öneminden dolayı **9 Mayıs 1876** tarihinde asker sevkine karar vermişti. Kısa zaman da asiler isyandan vazgeçirmişlerdir. Bu isyan sonucunda 400 Türk ve 3000 Bulgar öldü.¹⁷ Bu isyan sırasında 28 köy yanmıştı.

Rusya, Almanya ve Avusturya Berlin memorandumunu, **11 Mayıs 1875** tarihinde Osmanlıya tebliğ ettiler. Ancak bu memaranduma Osmanlı yanında duran İngiltere karşı çıktı ve katılmadı.¹⁸ Ve memaradum hükümsüz kaldı. Ruslar Sırbistan ve Karadağ'ı isyana teşvik etti.¹⁹ İsyan başlattı. Bu isyan sırasında 40 000 Bulgarın Türkler tarafından katledilip, 100 köyün yıkıldığı idaları meseleyi bir Hırsyanlık- Müslümanlık" savaşı haline getirilmiştir.²⁰ İngiliz kamuoyu Bulgarlar lehine dönmüş ve İngiliz Hükümeti doğru olmadığını bildiği halde "Bulgar Katliamı" idasını kabul etmek zorunda kaldı.²¹

Rusya bunun üzere Bab-ı Aliye askeri harekâtı durdurması istemiyle ultümatom verdi.²² İngiltere bu durumda **23 Aralık 1876** tarihinde İstanbul'da toplanan Tersane Konferansı'na katılmaya razı etmiştir.²³

Bu konferansa göre Sırbistan ve Karadağ'a toprak verildi. Bosna Herseke özerklik verildi. Doğu ve batı olarak iki Bulgaristan oluşturuldu²⁴ bu kararlar Osmanlı tarafından rededilmişti. Daha sonra imzalanan Londra Protokolü **31 Mart 1877** tarihinde tedliğ edilen kararların İstanbul konferansı kararlarından farklı olmadığı gerekçesi ile reddedilmişti.²⁵

Rus askerleri, **24 Nisan 1877** tarihinde itibaren, Osmanlı Devleti aleyhinde harekete geçmiştir. Bu savaşta Avrupa devletleri (*Fransa, İngiltere, İtalya, Almanya ve Avusturya*) tarafsızlıklarını bildirirken Romanya, Sırbistan ve Karadağ da, Rus ordusunun saflarında yer almıştır. Savaş Tuna ve Doğu Anadolu olarak iki cephede oldu, ancak Osmanlı donanması'nın üstünlüğü rağmen "kara harbi" şeklinde cereyan

¹² Ahmet Revfik, *Agm*, s.152; Bilal Şimşir, *Age*, II, LXXCI

¹³ 93 Harbi'ne müncer olan hadiselerin başlangıcı, 1875 yılı yazında o zamanki Hersek vilâyetimize tâbi bulunan nüvesin kasabasında vergi vermek istemeyen Hristiyan teb'a ile Osmanlı zabıtası arasında çıkan bir münazaadır.

¹⁴ BA, Bİ, Nr134; Mahmud Celaleddin Aynı eser I, 43-44

¹⁵ Mahmut Celaleddin, *Aynı eser*, I, 59; Ahmet Hamdi, *Aynı eser*, s.107;

¹⁶ İbrahim Halil, *Şark Muharebatı*, İstanbul, 1328, s.207; N.Şimşir, *aynı eser* II, LXXXVIII

¹⁷ İbrahim Halil, *A.g.e*, s.221-238

¹⁸ Mahmud Celaleddin, *Aynı eser*, I, 90

¹⁹ Ahmet Hamdi, *Aynı eser* s. 122; Bilal Şimşir, *Aynı eser*, II, CXX

²⁰ Mahmud Celaleddin, *Aynı eser*, I, 134; Mahmud Celaleddin, *Aynı eser*, 115-116; Cevdet Küçük, *Aynı makale*, s. 119

²¹ Cevdet Küçük, *Aynı makale*, s.122

²² Ali Haydar midast, *Aynı eser*, s.185; Mahmud Celaleddin, *Aynı eser*, I, 220-229; Ahmet Hamdi, *Aynı eser*, s.123;

²³ BA, IT, Nr 14-1368-126-10; Osman Nuri, Abdülhamid-i Sani ve Devr-i Saltanatı, İstanbul 1327, I, 159; İsmail Hakkı Uzuncarşılı, "Tersane Konfransının Mukerratı Hakkında Şüra Mesbatası" TD 6(1954), 123,140

²⁴ Mahmud Celaleddin, *Aynı eser*, I, 228-229; Ali Fuat Türkgeldi, *Aynı eser*, II, 7

²⁵ Mahmud Celaleddin, *Aynı eser*, I, 309; Ali Fuat Türkgeldi, *Aynı eser*, II, 263-270

etmiştir.²⁶ İaşe ve cephane eksikliği, tecrübeli subayların yetersizliği, subaylar arasında ihtilaf ve savaşın saraydan idare edilmesi, gibi nedenler yenilgiyi hazırladı.²⁷

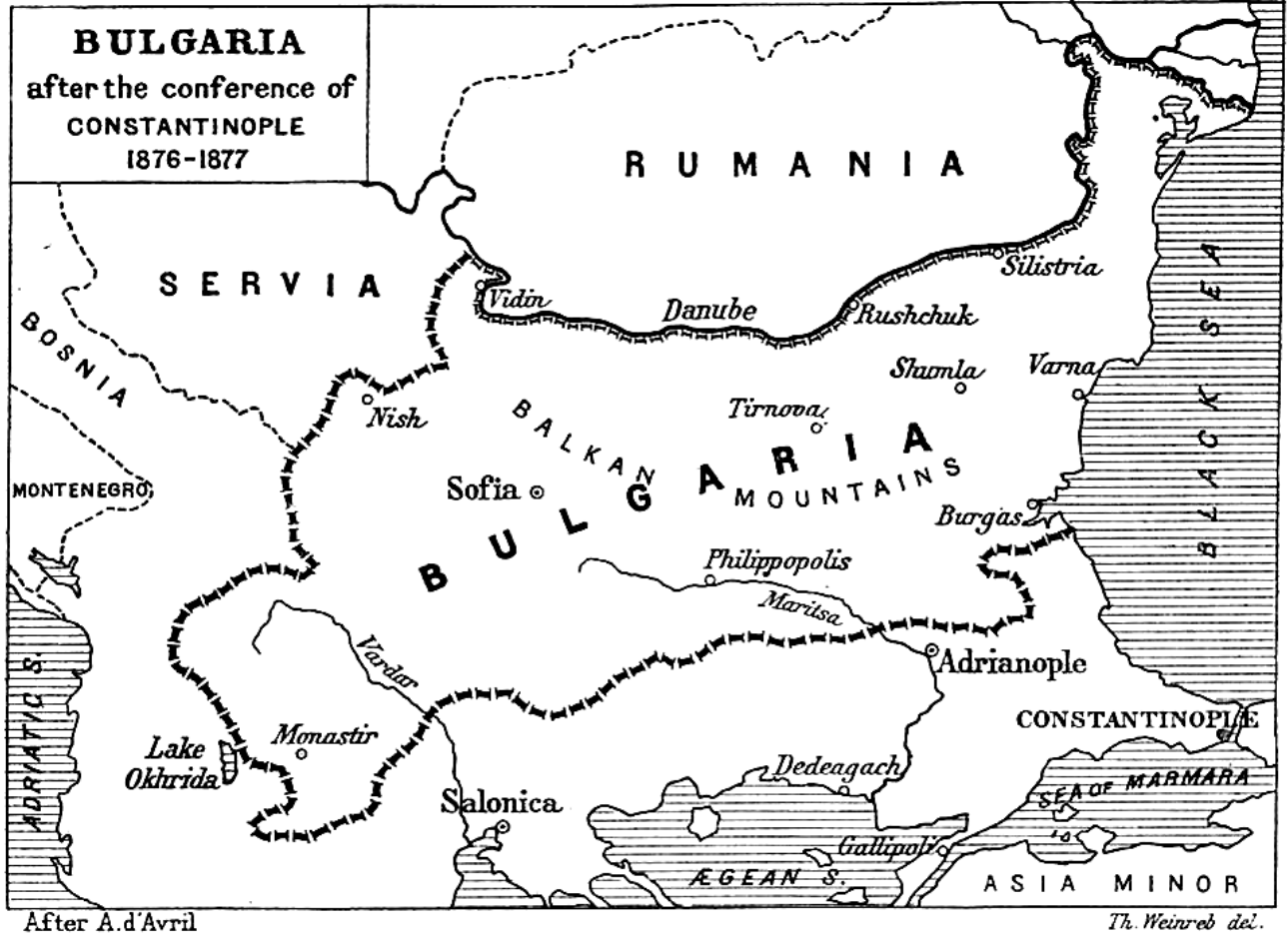

Figure 1 İstanbul anlaşmasına göre bulgaristan sınırları.

Osmanlı ateşkes istedi. Ruslar kabul etti. **31 Ocak 1878** tarihinde **Edirne** Mükâlemesi imzalanırken İstanbul'a Rus ordusunun bu kadar yakınlaşması diğer devletleri endişeye sevk etmiş ve bir İngiliz donanması Büyük ada önlerine kadar gelmiştir. Birtaraftan Rusların İstanbul'a girme isteği diğer taraftan İngilizlerin karşı çıkması yüzünden iki ateş arasında kalan Osmanlı sonunda Rusların talebine mecbur kalmış, 12.000 kişilik Rus askeri Ayastefanos'a kadar gelmiştir.²⁸ Burada **3 Mart 1878** Ayastefanos anlaşması yapılmıştır. Bu antlaşmaya göre Osmanlı Devleti, Sırbistan, karadağ ve Romanya'nın geleceklerinin anayı ile topraklarının genişletilmesi kabul edecek ve Sırbistan Niş'i, Romanya Dobruca'yı, alırken Karadağ Adriyatik kıyılarına kadar kadar uzanacaktı. Bulgaristan ise Osmanlı Devletine vergi veren ayrıcalıklı bir prenslik halini koruyacaktır. Yeni idare oluşturulana kadar iki sene Rus komserlerince Bulgaristan yönetimi bırakılacaktı.

²⁶ Osman Nuri; Aynı eser, I, 341

²⁷ Muharebeler hakkında ayrıntılı bilgi için; Ali Fuat, 1293-1294 Osmanlı Rus seferi, İstanbul 1326; F.W. von Herbert, Plevne Müdafası (Çev. Nurettin Artam), İstanbul 1954; Rifat Uçarol, Gazi Ahmet Muhtar Paşa, İstanbul 1976

²⁸ Ayastefanos Antlaşması'nın imzalanmasına kadar cereyan eden siyasi faaliyetler için Bkz: Yuluğ Tekin Kurat, "Ayastefanos Burhanı ile ilgili Vesikalar", TAD, IX/ 6 (1966), 427-503

Figure 2 Ayastefanos Barış Antlaşmasının imzalanması, 3 Mart (19 Şubat eski stil) 1878, gravür

1856 da Almanya’da imzalanan anlaşmanın imzalayan devletlerin katılımıyla Almanya Başvekili Bismarck’ın davetiyle **13 Haziran 1878** tarihinde Berlin’de toplandı. Bu konferasta Lord Salisbury Bulgaristan’ın yeni sınırlarına itiraz etti. Bu alanın ikiye bölünmesi gerektiğini ve şarki Rumeli eyaleti olarak Osmanlıya bağlı bir alan olması gerektiği önerisinde bulundu.

13 Temmuz 1878 tarihinde Berlin Anlaşmasına göre Bulgaristan’dan Şarki Rumeli ve Makedonyayı alarak geriye kalan toprakları Osmanlı Devletine veren özerk yönetilen Bulgaristan emareti haline koymuştur.²⁹

Şarki Rumeli Vilayeti, siyasi ve askeri bakımdan doğrudan doğruya Osmanlı Devleti’ne bağlı olup, bir Hıristiyan vali tarafından, seçkin bir vilayet olarak idare edilecektir.³⁰ Vali ise, Avrupa Devletleri’nin onayı ile Baba-ı Ali onayı üzere 5 sene için atanacaktı.

Rodoplarda Türk Mukavemeti (Direnişi)

Savaş sırasında Rus Kuvvetlerin Bulgaristan’a girmesinden sonra bir istila ceriyan eden zulüm ve katliamlar, şarki Rumeli Türklerini, vatanlarını terk etmek zorunda bırakmıştır. Göçen ahalinin çoğu İstanbula ve **Edirneye** doğru giderken gerek nakliye araçlarının olmaması gerekse daha yakın olması sebebiyle Rodap Balşkanına çekilmiştir. Bundan dolayı Şarki Rumeli Türklerinin, Kendilerine hak görülen yoketme siyasine karşı direnmeleri ve Avrupa kamuoyuna seslerini duyurabilmeleri, saçak bu sahada mümkün olabilmıştır. *Ahmet Ağa Timirski* başkanlığında geçici bir hükümet kuran bu göçmenler, **16 Mayıs 1878** tarihinde, Paris Anlaşması’nı imzalayan devletlerin İstanbul’daki sefirlerine gönderdikleri bir muhtıra ile karşılaştıkları zulümlere karşı can ve namuslarını korumak için silahlandılar. Kendilerinin de kabul etmeyecekleri ve bu direnişin asıl nedenlerinin bilinmesini istediler³¹. Bu direniş başlangıçta Hacı İsmail adında bir türk tarafından idare edilmişse de, daha sonra yerine göçmenlerin *Hidayet Bey* veya

²⁹ Berlin Antlaşması’nın 13. Maddesinden 22. Maddesine kadar olan kısmı şarki Rumeli Vilayeti ile alakalı olup, bu konuda bkz. *Muahadat Mevmuası*, V, 110*141; *Berlin Kongresi Prokolleri*, s. 256-260; *Mahmut Celaletddin*, aynı eser, III 237-259; *Nihat Erim*, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, Ankara 1953, s.409-413

³⁰ Onüçüncü Madde

³¹ *Baki Sarı Sakal*, *Batı Trakya Bağımsız Türk Cumhuriyeti*, Makale

Hidayet Paşa olarak bilinen İngiliz subayı Saint Clair geçmiştir.³² Berlin kongresi'nin **11 Temmuz 1878** tarihinde alınan bir kararla karma komisyon gönderildi.³³

Osmanlı bu duruma olumlu yaklaşmıştır. Fakat Rusları hiç memnun etmemiştir. Ruslar kendi işgalleri altındaki yerlerin bu incelemeden hariç tutulmasını istemişlerdir.³⁴ Komisyon herkeze özellikle Dedeağaç, **Edirne**, Karalar, Harmanlı, Ortaköy, Mestanlı ve Gümiçine de inçlemelede bulunmuş ve ahalini şikâyetlerini dinleyerek tutanak altına almıştır. Rus ve Alman temsilciler buna itiraz etmiştir. Buna rağmen komisyon, **3-4 Ağustos 1878** tarihinde Kırcaali ve ertesi günü Rodap Milli Kuvvetleri'nin karargâhı olan kara tarla'daki temsilciler ile görüşmüş vaziyetleri hakkında bilgi almıştır. Göçmenlerin Rus ve Bulgar eziyetine maruz kalan bu ahallinin memleketlerine (Kuzey Bulgaristan) dönmek istemedikleri belirtilmiştir. **25 Ağustos 1878** tarihinde Avrupa ve ilgilili devletlerin diplomatlarına sunulmuştur.³⁵ Örneğin Fransa temsilcisi C.Challet İstanbul seferi Fournier'e sunduğu raporda Rusların Şarki Rumeli Türklerine ait malları Bulgarlarla paylaştıırken ayrıca göçmenlerin memleketlerine dönmelerine de izin vermiyordu.³⁶

Mültecilerin hayat memat savaşımını ve dirençlerini kırmak için Rus ve Bulgar hücumları devam etmişti. **15-20 Ağustos 1878** tarihinde şiddetli çatışmalar oldu. Bu çatışmalar Rodop Komisyonu Heyetinin gözleri önünde cereyan etmiştir.³⁷ **6-7 Kasım 1876** tarihli yazılarında Rodoplardaki 150 000 mültecinin memleketlerine dönemebilmek için beklediği vaziyetlerin çok kötlü olduğunu, bu sorunun yalnız Osmanlı Devleti tarafından halledilemeyeceği, şimdiye kadar herhangi bir tedbir alınmadığı ve böyle giderse, bu insanların kış mevsimi ile birlikte ölecekleri olacaklarını bildirerek “insaniyet namına” kendilerine yardımcı olunması gerektiği; ifade etmişlerdir.³⁸

Bulgarlar ise Şarki Rumeli Bulgarları, Bulgaristan'dan ayrı kalmayı hiçbir şekilde kabul etmemişler ve “*Bulgaristan Bulgarlarıdır*” parolası ile geri dönen göçmen kabilelerini taciz ederek, tekrar **Edirne** doğrultusuna göndermeye çalışmışlardır. Osmanlıda, İstanbul Anlaşması, **10 Şubat 1879** tarihinde onaylandı.³⁹

Bulgaristan Prenslığı:

Bulgar kurucu Meclisi 22 Şubat 1879'da Tırnovo'da Alexander Dondukov - Korsakov tarafından açıldı. Kurucu Meclis ilk anayasayı 29 Nisan 1879'da kabul etti. İki düzeyli bir yasama öngörüldü: Kurucu Meclis statüsünde ve düzenli toplanmayan Büyük Ulusal Meclis (Veliko Narodno Sobranie) ve yasama yetkisine sahip düzenli toplanan Ulusal Meclis (Narodno Sobranie) toplandı. Bulgaristan'ın hanedan yönetimi altında bir meşrutî prenslik olmasına karar verildi. Alexander Battenberg büyük güçler uzlaşması sonucu olarak Bulgaristan'ın ilk prensi ve hanedanı olarak belirlendi. Kurucu Meclis Battenberg'i Prens olarak seçti. Alexander Battenberg: Avusturyalı bir soylu aileden geliyor ve Rus Çarı Alexander II'nin yeğeni. Çar halasıyla evliydi ve annesi Rus sarayında çariçenin baş teşrifatçısıydı. Battenberg Osmanlı-Rus savaşında Rus ordusunda görev almıştı. Battenberg'in iki erkek kardeşi de İngiliz Kraliçesi Viktoria'nın kızı ve torunuyla evliydi. İlk seçimler Ekim 1879'da yapıldı. Meclis'te iki grup oluştu: Liberaller ve Muhafazakârlar. Liberaller, Devrimci Merkezi Komite'den gelen liberalizmden sosyalizme uzanan bir siyasi yelpazede gençlerden oluşuyordu. Mecliste çoğunluk sağlamışlardı. Muhafazakârlar ise liberal değerlere mesafeli Prense yakın durmaya çalışan, geleneksel ileri gelenlerden oluşuyordu. Prens Battenberg Muhafazakârlara yaklaşmış ve hükümeti onalar üzerinden kurmaya çalışmıştır. Bu durum Liberallerin Prens ile ilişkilerinin gerginleşmesine neden olmuştur. Rusya tüm kilit pozisyonları kontrol altında tutuyordu. Ordu ve Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Sarayda önemli

³² Tevfik Bıyıklıoğlu; Aynı eser, I, 28

³³ Berlin Kongresi Protokolleri, s.239; Bilal Şimşir, Aynı eser, I, 517

³⁴ Bilal Şimşir, Aynı eser, I, 538-539

³⁵ Tevfik Bıyıklıoğlu; Aynı eser, I, 26-27

³⁶ Bilal Şimşir, Aynı eser, I, 620-625

³⁷ Bilal Şimşir, Aynı eser, I, 565

³⁸ Bilal Şimşir, Aynı eser, I, 565

³⁹ BA, YA, Nr 2/13 Lef 8

görevler gibi. Savunma Bakanı Rus generali Peter Parensov belirleyici bir konumdadır. Battenberg, Anayasayı fazla liberal buluyordu. Rus etkisini de azaltmaya çalışıyordu. Kendine ve hanedanına ait bir bağımsız Bulgaristan hayal ediyordu. Anayasayı değiştirme konusunda Çar Alexander II'yi ikna edememiştir. Alexander II, **Mart 1881**'de bir suikastle öldürüldü. Bu suikast Petersburg'da liberallerin ötekileştirilme sürecini hızlandırmıştır. Battenberg Nisan 1881'de Petersburg'da yeni Çar Alexander III (Battenberg'in kuzeni) ve dışişleri bakanı Giers ile görüştü ve anayasayı askıya alma konusunda izin aldı (Darbe yapma izni). Battenberg **9 Mayıs'ta** liberal hükümeti görevden aldı ve Rus Savunma Bakanı Ehrnrooth'u başbakan olarak görevlendirdi. Yeni hükümet anayasayı askıya aldı (Monarşist Darbe). **1 Temmuz 1881**'de yeni Kurucu Meclis seçildi, anayasa değiştirildi ve Battenberg'e tüm yetkiler 7 yıllığına devredildi. Battenberg, Rusya'nın isteği dışında Avusturya'nın Viyana'dan İstanbul'a uzanan demiryolu projesine yakınlaştı. Demiryolu krizi ve Battenberg'in Rusya ile ilişkileri bozuldu. **17 Eylül 1883** Battenberg Avusturya - Macaristan ve İngiltere'nin onayıyla **1879 Anayasası'nı** tekrar yürürlüğe koydu ve Liberallerle yakınlaştı. Rusya ile ilişkileri krize girdi. Rusya ile bozulan ilişkileri dengelemek için Battenberg Doğu Rumeli'nin Bulgaristan ile birleşmesini öncelikli dış politika hedefi haline getirdi. Aleko Paşa beş yıllığına genel vali olarak atandı. Maliye'nin başına Alman, Jandarma'nın başına İngiliz getirilmişti devridi ve **1884'te** Gavril Efendi genel vali olarak atandı. **Rusya 1884'te** yenilenen Üç İmparatorlar Ligi'nin gereği olarak **Ağustos 1885'te** Battenberg'e Doğu Rumeli ile Bulgaristan'ın birleşmemesini söyledi (Giers – Battenberg görüşmesi Franzensbad) **17-18 Eylül 1885'te** bir darbe ile Bulgar milisleri yönetimi devirdi ve Bulgaristan'la birleşme kararını açıkladı. Battenberg birleşmeyi onayladı. Rusya ile ilişkileri tamamen koptu. Rusya tüm resmi görevlilerini, subaylar dâhil olmak üzere Bulgaristan'dan çekti. Bulgar ordusunda yüzbaşından yüksek rütbeli subay kalmadı. **Kasım 1885'te** İstanbul Konferansı büyük güçler ve Osmanlı devletinin arasında konuyu müzakereye açtı. Konferans sürerken **13 Kasım 1885** Sırbistan Bulgaristan'a saldırdı. Sırp ordusu Sofya'nın hemen batısında Slivnitsa'da yenildi. Bulgar ordusu Sırbistan'da ilerlemeye başladı. Avusturya, Bulgaristan'ı uyardı ve savaşı durdurdu. **3 Mart 1886** ateşkes antlaşması. **Nisan 1886'da** büyük güçler ve Osmanlı Devleti Bulgaristan Prensi'nin aynı zamanda Doğu Rumeli genel valisi olmasını kabul etti. Stambolov Prens olarak kalmasını istedi. **8 Eylül 1886'da** Alexander III ve Bismarck'ın itirazları üzerine çekiliyor. Yönetim fiilen Stambolov'a geçiyor. Çar Alexander III **1887'de** Üç İmparatorlar Ligi'ni yenilemeyi reddetti ve Avusturya ile ilişkilerin gerginleşme süreci başladı. **1887** Rusya ile Almanya arasında Garanti Antlaşması imzalıyor. Almanya Battenberg'in değiştirilmesini kabul etti. Stambolov Avusturya-Macaristan ve İngiltere'nin desteği ile bir başka Avusturya soylusunun, **Ferdinand'ın 7 Temmuz 1887'de** Prens olarak seçilmesini sağlıyor. Görevden alınıncaya kadar Bulgaristan'ın siyasi lideri konumunda, Rusya ile gergin ilişkileri söz konusu. Abdülhamid Rusların tepkisi ile **1896'a** kadar Ferdinand'ı prens olarak tanımamıştır. Ferdinand **31 Mayıs 1894'te** Stambolov'u görevden aldı ve bir yıl sonra Stambolov bir suikastte öldürüldü. Bunun üzerine Ruslar da Trakya'daki kuvvetlerini Şarki Rumeli'ye çektikleri gibi, Tazminat meselesini istimar etmekten vazgeçmişlerdir⁴⁰.

4 Mayıs 1879 tarihinde Ruslar, diğer devletlere başvurarak 10 000 kişilik ordu ile bir seneliğine karma bir kuvvetle vilayetin, Rusya çekildiği yerleri, işkalini önermiştir.⁴¹

Cebel-i Lübnan Mutassarrıfı Rüstem Paşa⁴² **16 Aralık 1878** Tarihinde beş sene süre ile Şarki Rumeli Valisi tayin edilmiştir. Bu valiyi Ruslar kabul etmedi. Paşada mazeret beyan ederek afını istedi.⁴³ Bu sefer viyana eski sefiri Aleko Paşa **17-05-1879** atandı.

Kırcaali Hadisesi

⁴⁰ Yuluğ Tekin Kurat, aynı eser, s.151. Buna rağmen Rus Kuvvetleri, ancak 5 Ağustos 1879 tarihinde Şarki Rumeli'yi tahliye edeceklerdir. Bkz. Spiridon Gopçeç, Aynı eser, s.270: Alexander Battenberg ve Bulgaristan Prenslığı

⁴¹ Bu konu hakkında, arşiv belgelerinde Avusturya'dan bahsedilmezken, Yuluğ Tekin Kurat, bu teklifin Avusturya'ya ait olduğunu ve siyasetine uygun gelmesi sebebiyle, daha sonra Rusya tarafından Desteklendiğini belirtmektedir. Bkz. Yuluğ Tekin Kurat, Aynı eser s.151

⁴² Rüstem Paşa: Franço adlı İtalyan bir babanın oğlu olup 1815 senesinde Hamburk'da doğmuş Türkçe, Fransızca, İngilizce ve İtalyanca öğrenmiştir. Tercümanlık ve kâtiplikle başlayan hayatı Osmanlıda ortaalcılığı yapmış

⁴³ BA Bİ Nr 217

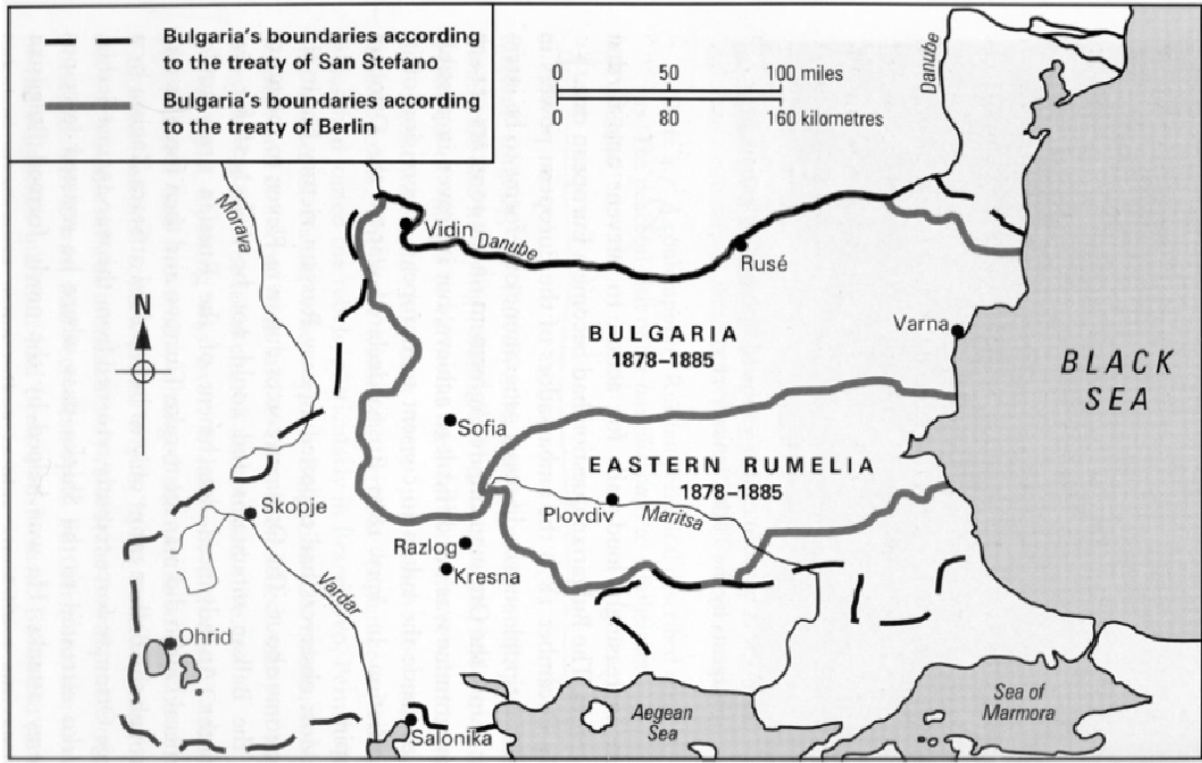

Figure 3: Bulgaria, according to the treaties of San Stefano and Berlin.⁴⁰³

1880 senesinin 1880 senesinin Şubat'ında ise kırcaali kazasının Şarki Rumeliye iltihakı sırasında bazı kişilerin kaza merkezini basmaları üzerine, olaya bir isyan gözüyle bakan valilik hem asayiş sağlamaya hem de suçluları yakalamak amacıyla asker sevk etmiştir.⁴⁴ Fakat Rusyalı bir subayın kumandasındaki milis askeri bazı Türk köylerini yakıp, yağmada bulunduktan sonra erkek ve kadın 230 Türkü idam etmiştir.⁴⁵

Filibe İsyanı:

Berlin Anlaşması ile tesis edilen idari durumu kabullenmek istemeyen Şarki Rumeli Bulgarlarından Yüzbaşı *Paniçe* tarafından Filibe'de bir komite teşkil edilmiştir. Başkanlığını Aydos Milis Kumandanı Yüzbaşı *Livinski* köy köy kaza kaza dolaşarak bulgar ahaliyi isyana katılmaya çağırdı. *Dr. Stranski*'nin yaptığı bu komite Binbaşı *Niolyef* ve *Motkorof* dâhil olmuştur. ⁴⁶ **18 Temmuz da 1885** de Filibe'ye bağlı **Değirmendere**'de gizli bir toplantı terpletiler. **30 Eylül** isyan çıkarmaya karar verdiler.

Gavril Paşa'nın İstanbul'dan Filibe'ye dönüşü sonrası bir kaç gün zarfında olaylar başladı ilişkisi **14 Eylül 1885** tarihinde Otlukköy de oldu. Diğer başka olay, kırk elli kadar silahlı kişi Çırpan'daki ahaliyi isyana teşvik etmeleri ile oldu. İsyanlılar başarısız oldular ve civar köylere dağıldılar. Üçüncü hadise Filibeye bağlı Koyuntepe nahiyesinde konar köyünde **16 Eylül 1885** tarihinde oldu. İsyanı katılan köylüler, yatıştırılmamış ve Filibe Mutasarrıfı Dimitrof Efendi, valilikçe konar köyüne gönderilmiş, fakat asiler, Dimitrof Efendi'yi yakalayarak hapsedmişlerdir. **17- Eylül 1885** tarihi '*Konar Köyü*' hadisesinin tertip eseri olduğuna ve hükümet konağının Yüzbaşı *Yokobson* idaresinde bir bölük askerele korunmasına karar vermiştir. **18 Eylül 1885** tarihinde ortak yedek kuvvetlerce koruma altında olmasına rağmen işgal edildi. Konağından alınan Gavril Paşa yanında eli silahlı bir kız ve silahlı redif askeri olduğu

⁴⁴ BA, BEO, Nr 438, h. 123

⁴⁵ BA, BEO, Nr 967, h. 194, 216; *Spiridon Gopçeiç, Aynı eser, s.275*

⁴⁶ *Osman Nuri, Aynı Eser, II, 775*

halde sokaklarda teşhir için gezdirildikten sonra Meriç köprüsüne getirdiler. Burdan konar köyüne götürülen vali bir papazın evinde kapatıldı. Evin önünde 30 kişilik bölük gece gündüz tuttular.⁴⁷

Fotoğraf: 1-Gizli Bulgar İhtilal Merkez Komitesi'nin 25 Temmuz 1885 tarihinde Dermendere(Pirvenets) köyünde gerçekleştirdiği toplantıda Birleşmenin Eylül ayı başında ilan edilmesi kararlaştırılıyor. Fotoğrafta: Koptan Kosta Panitsa, Şvan Stoyanoviç, Zahariy Stoyano

Bundan sonra vali berteraf edilmesinden sonra Dr. Stranski vasıtasıyla “**Şarki Rumeli Muvakkat Hükümeti**” oluşturuldu. Ve Osmanlının müdahalesi ne mani olmak için asiler demiryolu bağlantısını tahrip edildi.

Prens Aleksandr, 21 Eylül 1885 tarihinde Bulgaristanın Şarki Rumeli'nin ilhak edildiğini ilan etti. Ayrıca Prens Aleksandra Tırnova'da “*Şimali ve Cenubi Bulgaristan Prensi*”imzasıyla bir beyanname yayınladı.

Mirliva Şakir Paşa **33 Kasım 1885** tarihli raporunda Filibe İsyanı'nın ilgilinizlerin tahriki neticesinde olan uzun uzun anlatan ve amacın Rusya ile Avusturya'nın arasını açarak üç İmparatorlar liginin parçalamak olduğunu belirten Şakir Paşa, İsyanı okmeydana gelmesi ile bu amacın hâsıl olduğunu belirtmişlerdir.

Sırbistan'ın Bulgarlara karşı düşmanca tavrı **1977/78** Osmanlı Rus Savaşı sonrası işgal ettiği Vidin'in Bulgarlara verilmesi sebebiyle Berlin anlaşması ile biriklikte başlamıştır. Bu sırada Rus subayların Bulgaristan'dan ayrılması, Sırp ordusunun fazlalığı ve Kral Milan'ın bir sefere ihtiyaç duyması Sırbistanı cesaretlendirdi. ⁴⁸ Sırbistan **13 Kasım 1885** tarihinde Bulgaristan sınırını geçip harbe başladı.

25 Kasım 1885 tarihinde ara verilen İstanbul Konferansı **5 Nisan 1886** tarihinde son kez toplandı.

Diğer taraftan Yunan ordusu harp ilan etmeden Osmanlı Ordusu tarafından geri çekilmeye mecbur bırakılmıştır. Böylece hem denizden kuşatma altına alınan ve hem de karada yenilmiş olan Yunanistan hiçbir taraftan yardım göremeyince hükümet değişikliğine sahne olmuş ve yeni kurulan hükümet ilk iş olarak askeri tehrize karar vermiştir. Netice itibariyle Yunanistanın mütecaviz (saldırgan) siyasetinden

⁴⁷ BA YT Nr 14-273-126- 8

⁴⁸ CA, YT, Nr-31-2624-158 86; Ahmet Reşid, *Haritalı ve resimli mükkemmel Tarih-i Osmani, İstanbul 1327 s.555*

vaçgelmesi üzerine kuşatma **8 Haziran 1886** tarihinde kaldırılmış ve bölgedeki barış yeniden kurulmuştur.⁴⁹

RODOP VE KIRCAALİ OSMANLI DEVLETİNE GECİŞİ

Bulgar prence karşı artan muhalefet sebebiyle Rodop ve Kırcaali Osmanlılarca işgal edildi. İşte bu nedenle Babiali, doğrudan doluya Osmanlı idaresine geçmesi kararlaştırıldığı halde temininden endişe ettiği ve zaten bulgar askerinin bulunmadığı Rodop ve Kırcaali 'nin işkalini uygun görmüştür. **16 Mayıs 1886** tarihinde Kırcaali'ye bir tabur asker ve diğer köylere de birer onbaşı takımın gönderilmesi kararlaştırıldı.⁵⁰ Fakat Sultan II Abdülhamid kararsız ve tedirgin olmasına rağmen hudut komisyonunun vazifesini tamamlaması üzerine asker sevkine lüzum kalmadan mesele halledilmiştir.⁵¹

9 Mayıs-30 Haziran tarihleri arasında çalışmalarını tamamlayan bu komisyon, **18 Temmuz 1886** tarihli bir anılaşma ile Kırcaali ve Ropcoz kazalarının Şarki Rumeli ile olan hudutlarını tayin etmiştir.⁵²

⁴⁹ Ali Fuat Türkgeldi, *Aynı eser, II, 235*; Osman Nuri, *Aynı eser, II, 786*

⁵⁰ BA, Bİ, Nr 569

⁵¹ BA, Bİ, Nr 573

⁵² Tevfik Bıyıkhoğlu, *Aynı eser, II, 59-60*